

ใบความรู้ เรื่อง “ความหมายและที่มาของคำราชาศัพท์”

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เพลินพาที่ซึ่ประเด็น

รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ความหมายของราชาศัพท์

ราชาศัพท์ เป็นคำสมาส แยกออกได้ดังนี้

ราช, ราชา (เป็นคำบาลี สันสกฤต) + ศัพท์ (เป็นคำภาษาสันสกฤต ภาษาบาลีว่า สทฺ) ความหมายของคำราชาศัพท์นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ หน้า ๙๙๗ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “คำที่ใช้กราบบังคมทูล”

หนังสือตำราหลักภาษาไทย ของพระยาอุปถัมภ์ศิลปสาร (นิม กัญญาชีวะ) หน้า ๑๕๗ ได้อธิบายว่า

“ราชาศัพท์” แปลว่า ศัพท์สำหรับพระราช หรือศัพท์หลวง แต่ในที่นี้หมายความว่า ศัพท์ที่ใช้ในราชการ เพราะตำรานั้นบางคำไม่กล่าวเฉพาะกษัตริย์หรือเจ้านายเท่านั้น กล่าวทั่วไปถึงคำที่ใช้สำหรับบุคคลอื่นด้วย เช่น ขุนนาง พระสงฆ์

ที่มาของถ้อยคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์

ศาสตราจารย์บรรจบ พันธุเมธา ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ลักษณะภาษาไทย” ถึงที่มาของถ้อยคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ ว่าดังนี้

ด้วยเหตุที่ราชาศัพท์เป็นเรื่องเกิดขึ้นภายหลัง หลังจากที่มีการปกครองบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากแบบพ่อกับลูกมาเป็นแบบเจ้าผู้ครองกับไพร่บ้านพลเมือง ถ้อยคำที่ใช้จึงไม่ใช่จึงไม่ใช่คำดั้งเดิมอย่างคำพื้นฐานของภาษา จำเป็นต้องมาสร้างขึ้นใหม่ การสร้างนั้นก็เป็นไปเช่นเดียวกับการสร้างคำอื่น ๆ ใช้ในภาษา คือ

๑. ยืมคำภาษาอื่นมาใช้
๒. นำคำภาษาอื่นมาสร้างใหม่ตามแบบคำประสม

คำที่สร้างใหม่มักจะสร้างจากคำยืมจากภาษาอื่นยิ่งกว่าจะสร้างจากคำไทยด้วยกัน เห็นจะเป็นได้ว่า

คำไทย ๆ ถือเป็นคำธรรมดาสามัญใคร ๆ ก็ใช้ได้ ไม่มีลักษณะพิเศษสมควรใช้แก่ผู้ที่เราเคารพนับถือ แต่ถ้าจะใช้ต้องมีวิธีการตกแต่งให้เป็นราชาศัพท์ขึ้นมาด้วยวิธีการต่าง ๆ คำที่ตกแต่งให้เป็นราชาศัพท์นี้มีแต่คำนามกับคำกริยาเท่านั้น ที่มาของราชาศัพท์สรุปแล้วมีดังนี้ คือ

๑. เป็นคำไทย จะต้องที่คำ “พระ” หรือ “พระราช” นำหน้าเพื่อตกแต่งให้เป็นราชาศัพท์ ได้แก่

ก. คำนาม

อวัยวะร่างกาย พระเจ้า (หัว ใช้เฉพาะพระเจ้าแผ่นดิน)

เครือญาติ พระพี่นาง พระเจ้าพี่ยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ

เครื่องใช้ พระเต้า พระอยู่ พระสาง พระแท่น พระที่ พระที่นั่ง พระเก้าอี้ พระยี่ภู่ (ที่นอน)

ข. คำกริยา

ใช้ ทรง นำหน้ากริยา เช่น ทรงขับรถยนต์ ทรงเล่นกีฬา

ใช้ ทรง นำหน้านาม มีความหมายต่างไปบ้าง เช่น ทรงม้า ทรงช้าง (ขี่ช้าง) ทรงเครื่อง (แต่งตัว) ทรงเครื่องใหญ่ (ตัดผม)

๒. เป็นคำประสม ในลักษณะต่าง ๆ คือ

ก. คำไทยประสมกัน เช่น รับสั่ง (พูด) ห้องเครื่อง (ครัว) เครื่องต้น (เครื่องทรง)

ข. คำไทยประสมกับคำต่างประเทศ ที่ใช้เป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว

- ใช้เป็นคำนาม น้ำพระเนตร มูลพระชีวหา (ลิ้นไก่) บั้นพระองค์ (เอว) ทานพระศรี (พานหมาก) ร่องพระบาท (ร่องเท้า) รอพระที่นั่ง ถุงพระหัตถ์ ถุงพระบาท น้ำพระทัย (น้ำใจ)
- ใช้เป็นกริยา ทอดพระองค์ เข้าพระที่ ทอดพระเนตร สนพระทัย เอาพระทัยใส่

๓. เป็นคำยืมจากภาษาอื่น

ก. ยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต แม้เราจะนับถือภาษาทั้งสองเพราะเป็นภาษาที่ใช้ในศาสนาพุทธและพราหมณ์ แต่เมื่อยืมมาใช้เป็นราชาศัพท์ก็ยังคงเติมคำ พระ หรือ พระราช เข้าข้างหน้าอีกด้วย

คำนาม อวัยวะร่างกาย พระเศียร พระเกศ พระนลาฏ พระพักตร์ พระเนตร พระนาสิก พระกัมโบล (แก้ว)

เครื่องญาติ พระชนก พระชนนี พระเชษฐภคินี พระโอรส พระธิดา พระภาคิไนย พระนัดดา

คำกริยา สวรรคต ทิวศต พิโรธ ประทาน ทรงพระอักษร ทรงพระราชนิพนธ์

ข. ยืมจากภาษาเขมร เขมรกับไทยเคยมีความสัมพันธ์กันช้านานทางการเมือง ความนิยมทางภาษา

ย่อมต้องมีเป็นธรรมดา คำราชาศัพท์จึงมีไม่น้อยที่ยืมมาจากภาษาเขมร

คำนาม อวัยวะร่างกาย พระเพลา พระศอก พระศก พระขนง (คิ้ว) พระขนอง (หลัง) เครื่องใช้และอื่น ๆ พระแสงกรรบิด (มีด) พระแสงกรรไกร (กรรไกร)

พระขนน พระเขนย พระกระยาเสวย กระทบราชดำรัส (คำพูด) พระราชดำริ พระตำหนัก ฉลองพระองค์

คำกริยา เสวย เสด็จ ประทับ บรรทม โปรด ทรงพระสรวล ทรงพระสำราญ กริ้ว ถวาย ทรง พระราชดำริ

ค. ยืมจากภาษามลายู

คำนาม น่าจะ ได้แก่ พระศรี มาจากคำว่า sirih แปลว่า ใบพลู

ลำดับอิสริยยศที่บุคคลที่ต้องใช้ราชาศัพท์

แบ่งออกเป็น ๕ ระดับ คือ

ขั้นที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขั้นที่ ๒ สมเด็จพระบรมราชินี คือ พระมเหสีที่ได้รับการสถาปนาเป็น “สมเด็จพระบรมราชินี”

ขั้นที่ ๓ สมเด็จพระเจ้าฟ้า คือ พระราชโอรส พระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ที่พระมารดาเป็นสมเด็จพระราชินี และพระราชินีที่เป็นเจ้าด้วยกัน

ขั้นที่ ๔ พระองค์เจ้า คือ พระโอรสของเจ้าฟ้า

ขั้นที่ ๕ หม่อมเจ้า คือ พระโอรสของพระองค์เจ้าที่ดำรงยศมาตั้งแต่แรก ซึ่งเป็นลำดับชั้นพระอิสริยยศที่ต่ำที่สุดที่ยังต้องใช้ราชาศัพท์